

УДК 338.246 : 631.11 (005.311 : 303.62)
JEL Classification Q13

Губені Юрій

д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Львівський національний аграрний університет
м. Львів-Дубляни, Україна
E-mail: hubeni@ukr.net

ПОВЕДІНКОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: СИТУАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИКЛАДНОГО ОПИТУВАННЯ

Анотація

Поведінка людей є важливою складовою економічної безпеки. Стосовно сільськогосподарських підприємств вплив суб'єктивних чинників на економічну безпеку є багатовимірним. Важливо дослідити зміну поведінкових маркерів сільських жителів за напрямками економічних очікувань.

Дослідження виконане на основі результатів двох (базового, 1996/97 рр.) та повторного (ретроспективного, 2016/17 рр.) соціологічних опитувань, виконаних за подібною методикою та наближеними соціологічними параметрами. Відкриті репрезентативні опитування виконувались як незалежні дослідницькі проекти. Опитування охоплювали розділи: А. Загальна оцінка сільським населенням економічної реформи; Б. Економічна реформа і рівень життя сільського населення; В. Ставлення до підприємництва та його проявів; Г. Оцінка аграрної реформи та її складових; Д. Ставлення до фермерства. В статті акцентовано увагу на окремих результатах опитування за рубриками В) та Д). Економічна безпека сільськогосподарських підприємств залежить від оцінок сільськими жителями результатів економічних реформ, сприйняття ними підприємництва, форм власності, нагромадження капіталу чи підприємницької мотивації. Наведено результати оцінки перспектив на суспільному й особистому рівні фермерства.

Результати дослідження засвідчують повільні та глибокі структурні та світоглядні зміни у свідомості сільських жителів. Така трансформація є "суспільною транскрипцією" результатів економічних перетворень в країні та раціональних очікувань. Результати дослідження, підтверджують необхідність продовження досліджень стосовно поведінкових складових економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, сільськогосподарські підприємства, сільські жителі, соціологічні дослідження.

Вступ.

Економічна безпека підприємств є важливою та невід'ємною складовою національної безпеки. Очевидно, що економічна безпека має складну та багатокомпонентну природу, оскільки її детермінує багато чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Чимало авторів відзначають суттєвий вплив на економічну безпеку суб'єктивних чинників, в тому числі тих, що визначаються поведінкою особи. Поведінкову складову економіки відзначав ще класик економічної теорії Адам Сміт, виокремлюючи на основі факторного аналізу т. з. *homo oeconomicus* (з лат. «людину економічну»), зазначаючи дивне поєднання у цій дефініції раціоналізму, егоїзму, індивідуалізму та творчої (креативної) складової [1].

Вивчення впливу поведінкової складової на розвиток підприємництва було одним із додаткових дослідницьких завдань комплексного ретроспективного дослідження, проведеного творчою групою науковців під керівництвом автора цієї публікації у 1997-2017 роках [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Поведінкова складову економічної безпеки складна дослідницька тема, яка поєднує в собі, окрім іншого, елементи біхевіористичної економіки, психології та соціології. Польський дослідник Т. Залега відзначає тісне поєднання у біхевіористичних дослідженнях теоретичних, емпіричних та

навіть експериментальних досліджень [3]. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств тісно пов'язана із людським чинником, особливо – поведінкою людей, причому середовище «людей» напевно слід трактувати значно ширше, аніж стосовно інших, індустріальних підприємств. Питання безпеки різнопрофільних підприємств досить комплексно розглянуто у спеціалізованому виданні «Košícká bezpečnostná revue» [4]. Там, зокрема, відзначено особливу роль поведінкових чинників формування безпеки підприємств.

Комплексні питання економічної безпеки сільськогосподарських підприємств детально досліджено В. Бойко. Відзначимо, що ним сформовано не лише концепцію такої безпеки, але й встановлено, що «сільському господарстві, крім звичайних ризиків, притаманних будь-якому виду підприємницької діяльності, властиві також ті, що пов'язані з особливістю виробництва в цій галузі...» [5].

Мета.

Метою цієї статті є дослідження деяких поведінкових чинників детермінації економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, визначення впливу на них наслідків економічної реформи та соціально-економічних очікувань сільського населення.

Методологія дослідження.

Дослідження побудовано на результатах уже згаданого комплексного ретроспективного соціологічного дослідження, проведеного тимчасовими творчими групами під керівництвом автора цієї публікації на зламі 1996/97 рр. та 2016/17 рр. у вибраному населеному пункті Львівщини (с. Криве Радехівського району Львівської області). Дослідження виконано в рамках незалежних дослідницьких проектів «Економічна реформа – очима села» [2] та «Економічна реформа – очима села: 20 років потому» [6].

Дослідження включало такі послідовні етапи:

- опрацювання методики дослідження. Вивчення запитів щодо інформації з досліджуваної проблеми;

- вибір населеного пункту для проведення моніторингу;

- роз'яснювальна робота серед населення щодо суті проекту;

- підбір респондентів та інтерв'юєрів;

- формування програми дослідження. Розробка анкет, тестів та проведення опитування;

- передача інформації зацікавленим особам і установам, засобам масової інформації, проведення підсумкового науково-практичного семінару.

Детальну інформацію за проектами можна знайти за посиланням [7].

Результати.

Проекти передбачали дослідження в розрізі рубрик: А. Загальна оцінка сільським населенням економічної реформи; Б. Економічна реформа і рівень життя сільського населення; В. Ставлення до підприємництва та його проявів; Г. Оцінка аграрної реформи та її складових; Д. Ставлення до фермерства. Як бачимо, рубрики В) та Д) прямо чи опосередковано торкались деяких аспектів діяльності підприємств агробізнесу, зокрема питань, що детермінують поведінкові чинники економічної безпеки. Зокрема, рубрика В. «Ставлення до підприємництва та його проявів» передбачала вивчення ставлення сільського населення до підприємництва, його проявів чи умов здійснення. За сукупністю відповідей ми встановили, що відбувається повільна стратифікація селян за напрямком діяльності, т. т. вони вже не хочуть поєднання сільськогосподарської праці у домашньому господарстві (ОСГ) та ведення власної справи чи роботи за наймом, а їх господарська та ментальна спорідненість з місцевим бізнесом значно ослабла.

А ось рубрика Д. «Ставлення до фермерства» передбачала вивчення оцінок сільськими жителями перспектив фермерських господарств (ФГ), як організаційної форми

сільськогосподарського виробництва та нового способу життєдіяльності на селі. Результати показали наростання песимізму щодо перспектив фермерства в сільському господарстві Західної України. Більше того, невизначеність селян щодо ФГ зростає. Водночас зростає повага та інституційне закріплення в економічних очікуваннях селян цієї організаційної форми агробізнесу.

За запитом дослідників ми включили в повторне ретроспективне опитування окремі додаткові питання, що торкалися окремих аспектів економічної безпеки підприємств та взаємодії з ними сільського населення. З технічних причин ці питання увійшли у додатковий звіт та не вміщені у підсумковій монографії.

Ключовими питаннями, які мали вплив на інші результати, були: загальна оцінка економічних реформ сільськими жителями та детермінація їх економічних очікувань (табл. 1). При цьому враховували суттєву зміну соціально-економічної ситуації впродовж дослідження.

Таблиця 1

**Загальна оцінка соціально-економічної ситуації
сільським населенням вибраного населеного пункту***

Запитання	Роки		2016 р. +/- до 1996 р.
	1996	2016	
1. Чи вірите Ви в успіх економічної реформи в Україні ?			
☐ так;	42	31	- 11
☐ ні;	24	49	+ 25
☐ не знаю.	34	20	- 14
2. Чи сподіваєтесь Ви що умови Вашого життя незабаром покращаться ?			
☐ так;	37	36	- 1
☐ ні;	31	48	+ 17
☐ не знаю	32	16	- 16

*Джерело: за результатами вибіркового опитування [6, с. 28].

Очевидно, що такі відповіді свідчать про збереження у досліджуваній період своєрідного господарського песимізму, що генеруватиме міграційні устремління, а відтак впливатиме на економічну безпеку підприємств, викликаючи дефіцит трудових ресурсів. Однак і настрої щодо ведення домашніх господарств (особистих селянських господарств – ОСГ) теж виявились мінорними (табл. 2).

Таблиця 2

**Оцінка ролі та перспектив домашніх господарств (ОСГ)
населенням вибраного населеного пункту***

Запитання	Роки		2016 р. +/- до 1996 р.
	1996	2016	
1. Домашнє господарство (ОСГ) є для Вашої сім'ї:			
☐ основним джерелом доходів;	30	19	- 11
☐ додатковим джерелом доходів;	40	65	+ 25
☐ єдиним джерелом доходів;	26	10	- 16
☐ не знаю.	4	6	+ 2
2. Чи хочете Ви розширити домашнє господарство (ОСГ) ?			
☐ так;	57	21	- 36
☐ ні;	29	64	+ 35
☐ не знаю.	14	15	+ 1

*Джерело: за результатами вибіркового опитування [6, с. 40].

Такі результати в сукупності трансформувались у суспільній свідомості в посиленні уваги до праці за наймом, зростання уваги до працевлаштування поза сільським господарством. Можливо,

це обережні свідчення поступового формування нової моделі села, де більшість жителів не матимуть прямого зв'язку із сільськогосподарським виробництвом та підприємствами агробізнесу. Це підтверджено такими питаннями нашого опитування (табл. 3):

Таблиця 3

**Ставлення до найманої праці та наявності підприємств
сільського населення вибраного населеного пункту***

(відповідей)

Запитання	Роки		2016 р. +/- до 1996 р.
	1996	2016	
1. Що Вам більше до вподоби ?			
☐ працювати за наймом (на роботі);	3	16	+ 13
☐ мати власний бізнес (справу);	18	23	+ 5
☐ працювати за наймом (на роботі) і вести домашнє господарство;	54	36	- 18
☐ працювати за наймом (на роботі) та мати невеликий бізнес;	11	11	0
☐ не знаю.	16	14	- 2
2. Чи вважаєте Ви за потрібне, щоб у Вашому селі було декілька підприємств ?			
☐ одне сільськогосподарське підприємство і декілька фермерських господарств;	19	19	0
☐ декілька селянських та декілька фермерських господарств;	2	20	+ 18
☐ тільки декілька фермерських господарств;	3	3	0
☐ тільки одне сільськогосподарське підприємство;	46	11	- 35
☐ багато різноманітних підприємств;	34	33	- 1
☐ не знаю.	7	14	+ 7

*Джерело: за результатами вибіркового опитування [6, с. 47].

Як бачимо, відбувається стратифікація селян за напрямком діяльності, т. т. вони вже не хочуть у своїй більшості виснажливого поєднання сільськогосподарської праці у домашньому господарстві (ОСГ) та ведення власної справи чи роботи за наймом. Так, зокрема, скорочується кількість респондентів які надають перевагу праці за наймом із одночасним веденням домашнього господарства (- 18 в.п.), рівночасно така ж кількість селян погоджується або лише працювати за наймом (+ 13 в.п.) або започаткувати власний бізнес (+ 5 в.п.). Наші емпіричні спостереження підтверджують, що сільські жителі, що працюють за наймом, тяжіють у поведінці і мотивації до промислових робітників.

Виявлені тенденції в економічних очікуваннях щодо найманої праці вимагають не лише адекватного відображення у місцевих програмах соціально-економічного розвитку, але й врахування суб'єктами господарської діяльності. На фоні суттєвих змін, обумовлених децентралізацією це може слугувати сприятливим фактором розвитку підприємницького середовища об'єднаних територіальних громад (ОТГ), а відтак – вплинути на покращення економічної безпеки сільських територій.

Економічна безпека сільськогосподарського підприємства суттєво залежить від сприйняття населенням підприємництва як суспільно-економічного явища, усвідомлення його значимості, користі та впливу (табл. 4). Цікавим у цьому плані є сприйняття сільськими жителями, які, як відомо, перебувають не в найкращому сегменті за особистими доходами, можливості розбагатіти.

Очевидною позитивною зміною соціологічних настроїв, які опосередковано визначатимуть економічну безпеку на мікро- та макрорівні, є визнання користі та позитиву підприємництва як явища. Під час повторного опитування тезу про те, що «бізнес (підприємництво) є корисним і потрібним для держави та суспільства» підтримало аж 68% селян (+ 24 в.п.). Очевидно, що суспільна дискусія та емпірична база знаходять своє відображення у свідомості селян, і вони все більше розуміють сутність підприємництва та його проявів. Тому закономірно, що сформована попереднім соціальним укладом теза про «шкідливість підприємництва» отримує все менше прихильників (8%, - 10 в.п.). Також слід відзначити суттєве скорочення кількості тих, хто не може визначитись із оцінкою підприємництва (18%, - 13 в. п.).

Таблиця 4

**Оцінка сільським населенням вибраного населеного пункту
сутності та проявів підприємництва***

Запитання	Роки		2016 р. +/- до 1996 р.
	1996	2016	
<i>(відповідей)</i>			
1. Як Ви вважаєте, розвиток підприємництва і бізнесу:			
☐ є корисним і потрібним для держави та суспільства;	44	68	+ 24
☐ є шкідливим і небезпечним для економіки держави;	18	8	- 10
☐ не має впливу на державу та суспільство;	10	6	- 4
☐ не знаю.	31	18	- 13
2. Як Ви вважаєте, для підприємства є важливим:			
☐ мати прибуток та перспективу розвитку;	49	40	- 9
☐ забезпечувати високий рівень заробітної плати для працівників;	38	26	- 12
☐ робити щось корисне для держави та суспільства;	18	7	- 11
☐ забезпечити роботою якнайбільше людей.	25	27	+ 2
3. Чи прагнете Ви стати багатим ?			
☐ так, незалежно яким способом;	4	5	+ 1
☐ так, але лише чесним способом;	49	43	- 6
☐ хочу лише трохи покращити своє становище;	51	49	- 2
☐ ні, не хочу бути багатим;	4	2	- 2
☐ не знаю.	2	1	- 1

*Джерело: за результатами вибіркового опитування [6, с. 48].

Водночас селяни мають певні ілюзії щодо базових орієнтирів підприємницьких структур. Так, дещо зменшилась (– 9 в. п.) частка тих, хто справедливо оцінює направленість підприємницьких структур на отримання прибутку, водночас дещо зросла (+ 2 в. п.) частка тих, хто вважає значимим для них створення робочих місць. Можливо, це відбувається під впливом трансформації до соціально-відповідального підприємництва?

Проблемним у розвитку підприємництва є наявність чіткої бізнес мотивації сільського населення. Прагнення заробити лежить в основі підприємницької мотивації, хоча й цим не обмежується. Як бачимо, селяни обережно висловлюють прагнення стати заможнішими, однак справжнє багатство ними цінується через призму усталених моральних критеріїв чесності й справедливості.

Окремим розділом нашого опитування є ставлення сільського населення до фермерства (табл. 5). Упродовж чверті століття фермерські господарства стали невід'ємним елементом вітчизняного аграрного сектора. Їх поява стала результатом офіційно проголошеного курсу на пошук прогресивних форм господарювання, здатних забезпечити формування на селі міцного середнього класу – запоруки політичної стабільності, економічної та продовольчої безпеки, суттєвого чинника соціально-економічного розвитку.

Перспективи фермерства залежать насамперед від наявності бажаючих займатися цим видом діяльності. Частка таких респондентів є відносно незначною, що зрештою є зрозумілим та прийнятним. У 2016 році лише 15% респондентів заявили, що хотіли би стати фермерами, і 21% – що не виключають такої можливості за певних обставин. Натомість 2/3 опитаних зазначили, що ніколи б не погодилися на такий крок. Принципових відмінностей, порівняно з результатами опитування 1996 року, не відбулося, однак респонденти стали впевненішими: дещо зросла частка як тих, хто хотів би стати фермером, так і тих, хто зовсім не має такого бажання, натомість зменшилася частка тих, хто уникав конкретної відповіді.

Як бачимо, бажаючих стати фермером серед жителів села було й залишається не так багато. Та слід зазначити, що їх цілком достатньо для того, щоб забезпечити подальший розвиток фермерського укладу, адже наявність в окремому селі бодай десятка фермерських господарств сімейного типу на сьогоднішній день можна вважати вагомим результатом.

Таблиця 5

Оцінка сільським населенням особистих перспектив фермерства*

(відповідей)

Запитання	Роки		2016 р. +/- до 1996 р.
	1996	2016	
1. Чи є у Вас бажання стати фермером?			
☐ так, хотів би;	9	15	+ 6
☐ ні, ніколи;	58	64	+ 6
☐ можливо, якщо будуть сприятливі обставини	33	21	- 12
2. Чи хотіли б Ви, щоб ваші діти стали фермерами?			
☐ так, адже фермер – це еліта і майбутнє села;	11	6	- 5
☐ для мене це принципового значення не має;	30	5	- 25
☐ діти визначаться самі;	-	48	-
☐ ні, не хотів би;	30	37	+ 7
☐ не знаю.	29	4	- 25

*Джерело: за результатами вибіркового опитування [6, с. 67-68].

Оскільки серед респондентів переважають люди з уже сформованими джерелами доходів, показово вважаємо відповідь на питання: «Чи хотіли б Ви, щоб Ваші діти стали фермерами?». Половина опитаних зважено відповіли, що нащадки напевно визначаться самі. Однак у решти переважають критично налаштовані щодо сімейного аграрного бізнесу думки. Так, лише 6% опитаних у 2016 році хотіли б, щоби їх діти стали фермерами (у 1996 році – 11%), натомість 37% мали протилежні погляди (у 1996 році – 30%). Селяни добре усвідомлюють важкість і реальну прибутковість підприємницької діяльності на землі.

Висновки і перспективи.

Результати дослідження засвідчують повільні, але достатньо глибокі структурні та світоглядні зміни у суспільній свідомості сільських жителів. Така трансформація є своєрідною «суспільною транскрипцією» не лише оцінок результатів економічних перетворень в країні, але й однозначним маркуванням громадських та індивідуальних очікувань [8]. Матеріалізація принципів вільного ринку та демократичного суспільства відбувається й через глибокі структурні зміни у поведінці. Такі поведінкові (біхевіористичні) зміни мають суттєвий вплив на економічну безпеку як на макрорівні, так і на рівні сільськогосподарських підприємств. Розуміння сутності підприємництва, повага до власності, розуміння значимості накопичення капіталу мають значний вплив на економічну безпеку, зокрема формують сприйняття суб'єктів бізнесу, фермерських господарств як органічних складових суспільного життя.

Громадяни, як суб'єкти прийняття господарських рішень, агенти трансакцій саме через поведінку, очікування та особисті світоглядні критерії сприймають адекватніше не лише принципи й механізми діяльності таких підприємств, але й усвідомлюють загальну архітектуру нової економічної моделі. Повага до власності, сприйняття багатокладності, розуміння ринкових механізмів та усвідомлення потреб трансформації й стабільності – важливі поведінкові маркери.

Отримані результати дослідження, а також деякі цільові запитання опитування, зарівно як і результати їх обговорення у науковому та практичному середовищі переконують у необхідності проведення подальших досліджень стосовно поведінкових складових економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Adam Smith. Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.
2. Економічна реформа – очима села: результати та аналіз соціологічного опитування. Львів : ЛДАУ,

1997. 51 с.

3. Tomasz Zalega. *Ekonomia behawioralna jako nowy nurt ekonomii – zarys problematyki. Studia i Materialy.* Warszawa : UW, 2015. 1/(18). P. 7– 22.

4. Košická bezpečnostná revue ; by ved. red.: prof. Ing. M. Mesároš / Košice. 2015. Ročník 5. Č. 2. 436 p.

5. Бойко В.В. Концепції економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *Вісник ЛНАУ.* 2009. Вип. 15 (58). С. 48.

6. Губені Ю.Е., Біттер О.А., Бондарчук В.В. та інші. Економічна реформа – очима села: 20 років потому. Результати та аналіз повторного соціологічного опитування ; за ред. проф. Ю. Губені. Львів : НВФ «Українські технології», 2017. 94 с.

7. Економічна реформа - Очима села: 20 років потому. URL: <https://www.facebook.com/ekrefpost>. (дата звернення : 28.08.2018)

8. Angner E., Loewenstein G. Behavioral Economics. W: P. Thagard i J. Woods (red.). Handbook of the Philosophy of Science. 2006. Amsterdam: Elsevier.

Статтю отримано: 10.08.2018 / Рецензування 15.09.2018 / Прийнято до друку: 21.09.2018

Yuriy Hubeni

Dr.Sc.(in Economics), Professor, Head of the Department
Department of Business, Trade and Stock Exchanges
Lviv National Agrarian University, Lviv-Dublyany, Ukraine
E-mail: hubeni@ukr.net

BEHAVIORAL COMPONENTS OF ECONOMIC SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: SITUATIONAL ANALYSIS OF APPLIED POLL RESULTS

Abstract

People's behavior is an important component of economic security. As far as agricultural enterprises are concerned the influence of subjective factors on economic security is significant. It is important to study the change of behavioral markers of rural inhabitants according to the direction of economic expectations.

This publication is based on the results of two (basic, 1996/97) and repeated (retrospective, 2016/17) sociological researches carried out on the similar methods and approximate sociological parameters. Open representative polls were made as independent research projects. Polls embraced the following chapters: A. General evaluation of economic reform by rural population. B. Economic reform and the living standards of rural population. C. Attitude to entrepreneurship and to its displays. D. Evaluation of agrarian reform and its components. E. Attitude to farming. Some results of the polls concerning C and E are emphasised in this article. Economic security of agricultural enterprises depends on rural population's evaluation of economic reform results, the people's accepting entrepreneurship, ownership forms, capital accumulation or entrepreneurship motivation. The results of evaluating prospects on the public and personal level of farming are given.

Research results prove slow and deep structural and world outlook changes in the consciousness of rural inhabitants. Such transformation is "public transcription" of economic transformation results in the country and of rational expectations. Research results confirm necessary continuation of the research concerning behavioral components of agricultural enterprises economic security.

Keywords: economic security, agricultural enterprises, rural population, sociological research.

References

1. Adam, Smith. (2007). *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów.* [An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations]. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. [in Polish]

2. *Ekonomichna reforma - ochyma sela: rezultaty ta analiz sotsiologichnoho opytuvannia* [Economic reform by the peasant's eyes: results and analysis of sociological survey]. (1997). Lviv, Ukraine: LDAU. [in Ukrainian]

3. Tomasz, Zalega. (2015). *Ekonomia behawioralna jako nowy nurt ekonomii – zarys problematyki* [Behavioral economics as a new trend in economics - an outline of the problem]. *Studia i Materialy* [Studies and Materials], 1 (18), 7–22. [in Polish]

4. Mesároš, M. (Ed.). (2015). *Košická bezpečnostná revue* [Košice review of security], 5, 2. Košice. [in Slovak]

5. Boiko, V.V. (2009). Kontseptsii ekonomichnoi bezpeky silskohospodarskykh pidpriemstv [Concepts of economic security of agricultural enterprises]. *Visnyk LNAU* [Bulletin of Lviv National Agrarian University], 15 (58), 48. [in Ukrainian]

6. Hubeni, Yu.E. (Eds.). (2017). *Ekonomichna reforma – ochyma sela: 20 rokiv potomu : Rezultaty ta analiz povtornoho sotsiologichnoho opytuvannia* [Economic reform - eyes of the village: 20 years later. Results and analysis of a repeated sociological survey]. Lviv, Ukraine: NVF «Ukrainski tekhnolohii». [in Ukrainian]

7. Ekonomichna reforma - Ochyma sela: 20 rokiv potomu. [www.facebook.com](https://www.facebook.com/ekrefpost). URL: <https://www.facebook.com/ekrefpost>. [in Ukrainian]

8. Angner, E., & Loewenstein, G. (2006). Behavioral Economics. W: P. Thagard & J. Woods (Ed.), *Handbook of the Philosophy of Science*. Amsterdam: Elsevier.

Received: 08.10.2018 / Review 09.15.2018 / Accepted 09.21.2018

УДК 338.630
JEL Classification Q2

Макаренко Світлана
здобувач
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна
E-mail: sm_iagro@ukr.net

МОНІТОРИНГ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Анотація

Загальновідомо, що ліс – це не просто дерева, адже вони відіграють фундаментальну роль в забезпеченні продовольчої безпеки та покращенні умов існування людини. В Україні кожний другий гектар лісу – рукотворний. Ліси природного походження відрізняються від лісів, які створені людиною, оскільки здатні до саморегуляції, самовідновлення, самозахисту, тому вони екологічно стабільні і функціонують без допомоги людини. Рукотворні ж ліси потребують догляду, збереження, науково-обґрунтованого використання та подальшого відтворення. За існування цієї системи несуть відповідальність такі суб'єкти господарювання, як лісові господарства.

Результати дослідження базуються на аналізі основних показників діяльності лісових господарств Кіровоградського регіону на основі форми № 3–лг (річна) «Лісогосподарська діяльність» за 8 років, загальноекономічних даних та іншої інформації по 8 лісовим господарствам.

Проведено моніторингу діяльності лісогосподарських підприємств на прикладі малолісової області в лісостеповій зоні. Розглянуто ретроспективу діяльності лісогосподарських підприємств та природну складову, яка впливає на організацію діяльності. Досліджено статистичні спостереження внутрішнього середовища діяльності у розрізі лісогосподарських підприємств регіону. Проаналізовано використання лісових ресурсів регіону в розрізі лісовідновлення, площі рубок, заготівлі деревини, економічно-соціальної сфери, фінансування та іншої діяльності.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні діяльності лісових господарств в розрізі регіонів, природних зон та обласних управлінь лісових та мисливських господарств.

Ключові слова: лісове господарство, аналіз, статистика, лісовідтворення, лісокористування, економічна сфера, соціальна сфера.

Вступ.

Для задоволення усіх своїх потреб протягом життя сучасній людині необхідні майже 300 дерев. Саме у природі закладена першооснова нашого життя, від її здоров'я залежить здоров'я сьогоденного і майбутніх поколінь. В Україні стан лісів відрізняється по регіонах, тому важливим для статистичного дослідження є вибір певного регіону як об'єкту. Об'єктом вивчення обрано лісові господарства Кіровоградського обласного управління лісового і мисливського господарства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Останніми роками на порядку денному є дослідження статистики та аналізу діяльності лісогосподарського підприємства. Розглядом цього питання в розрізі лісових господарств регіонів України займаються такі дослідники, як В. Гоцуляк, К. Кудряшова, Ю. Максимов, Н. Матушевич, Т. Вовчук, О. Шавурська, О. Шубалий, М. Чік та інші науковці.

Мета.

Моніторинг та статистична оцінка внутрішнього середовища діяльності у розрізі лісогосподарських підприємств Кіровоградського обласного управління лісового і мисливського господарства.